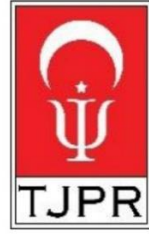

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 5 • Haziran 2022 • 245-252
Issue: 5 • June 2022 • 245-252

Din Psikolojisinin 300'ü

Kızılgeçit, M. (2020). *Din psikolojisinin 300'ü*.
Ankara: Otto Yayınları (378 s.)
Kızılgeçit, M. (2020). *300 of the psychology of religion*.
Ankara: Otto Publishing (378 p.)
ISBN: 978-605-80197-7-5

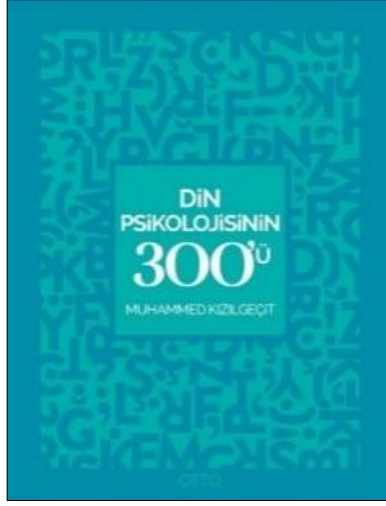
Ali Yüksel

Yüksek Lisans Öğrencisi
Atatürk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: aliyuksel91@gmail.com
Orcid: 0000-0002-5099-343X
Erzurum / Türkiye

MA Student
Atatürk University
Institute of Social Sciences
E-mail: aliyuksel91@gmail.com
Orcid: 0000-0002-5099-343X
Erzurum / Turkey

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Türü • Article Type Kitap İnceleme • Book Review
Geliş Tarihi • Received 30 Eylül 2021 • 30 September 2021
Kabul Tarihi • Accepted 02 Kasım 2021 • 02 November 2021

Ö z e t

Din psikolojisi bir metafor olarak ağaca benzetildiğinde yapraklarını kavramlar, köklerini ise teoloji ve psikoloji oluşturmaktadır. Muhammed Kızılgeçit, Din Psikolojisinin 300'ü kitabında özellikle din psikolojisi alanına dair İslami ve psikolojik literatüre; alanda ivme kazanan konularla alanın geleceğine dair kavramlara yer vererek ayrıntılı şekilde tanımlamıştır. Eser, din psikolojisi alanına önemli katkılar sunacak, akademik alanda çalışma yapan öğrenciler için faydalı olacaktır.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Din • Psikoloji • Kavram • Sözlük

A b s t r a c t

When the psychology of religion is compared to a tree as a metaphor, its leaves are concepts, and its roots are theology and psychology. Muhammed Kızılgeçit, in his book 300 of the Psychology of Religion, focuses on Islamic and psychological literature, especially in the field of psychology of religion and defines the certain concepts in detail by including the topics that have gained or will probably have gained momentum in the field. The book presented will make an important contribution to the field of psychology of religion and will be useful for students working in the academic field.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Religion • Psychology • Concept Dictionary

1978 yılında Erzurum'da doğan Muhammed Kızılgeçit, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde başladığı üniversite eğitimini 2002'de Atatürk Üniversitesi'nde tamamladı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı'nda *Haris el Mubasibî'de Dini Davranış Teorisi* adlı tezele 2006'da yüksek lisansını ve *Yalnızlık Umut-suzluk ve Dindarlık İlişkisi* isimli çalışmasıyla 2011'de doktorasını tamamladı. Önce İmam-Hatiplik sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği mesleklerini icra etti. 2012-2018 yılları arasında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Din psikolojisi alanında 2017'de Doçent unvanını aldı. Hâlihazırda Atatürk Üniversitesi'nde Dekan Yardımcısı olarak görevine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Köklü bir geçmişe ancak kısa bir tarihe sahip olan psikolojinin, zamanın ruhuna bağlı olarak inceleme alanları dinamik bir şekilde değişiklik göstermiştir (Düzgüner, 2017: 135). Din-psikoloji ilişkisi, yeni uygulama alanlarının gelişmesine bağlı olarak çeşitlenerek devam etmiş, din psikolojisi bir bilim dalı olarak yaşam sürecinde karşılaşılan problemlerle baş etmeye ilişkin bilgi ve becerilerin gelişmesinde insana önemli katkılar sağlamıştır (Turan, 2020: 7). Din psikolojisi literatürü incelendiğinde, her yazarın içerisinde bulunduğu toplumun dinine ilişkin incelemelerde/değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Ülkemizde yayınlanan eserlerde de Türk İslam kültürüne işaret eden konulara rastlanmaktadır (Düzgüner, 2017: 155). Kuruluşundan günümüze kadar din psikolojisi çalışmaları içerisinde dini psikolojiye ait çalışmalar hep yer almıştır (Düzgüner, 2017: 156).

Din psikolojisi bilim dalı bir metafor olarak ağaca benzetildiğinde yapraklarını kavramlar, köklerini ise teoloji ve psikoloji oluşturmaktadır. Ağacın büyüyüp gelişmesi aşamasında dallarının uç noktalarının farklı yönlere eğilmesi gibi din psikolojisi alanı da manevi danışmanlık ve rehberlik, nöro-teoloji, yapay zekâ gibi alanlara doğru yönelmektedir. Bu kapsamda din psikolojisi ağacında hem kökler hem de yeni oluşan dallar, yaprakları etkilemesi açısından önem arz etmektedir.

Din psikolojisi alanında son süreçte önem kazanan hatta kendi başına bir alan olma yolunda ilerleyen manevi danışmanlık ve rehberlik, psikoloji alanında da dikkatleri üzerine çekmektedir. Bu kapsamda manevi danışmanlık ve rehberlik kulvarının da açılmasıyla din psikolojisi camiasının konu alanının büyüyeceğini söylemek mümkündür (Horozcu & Güneş, 2020: 23).

Kızılgeçit (s. 294) tarafından *Din Psikolojisinin 300'ü* isimli kitapta manevi danışmanlık "iyileşme ve gelişmeyi gerçekleştirmek amacıyla

manevi kaynakları ve psikolojik anlaşmayı kullanan psikolojik danışmanlığın kendine özgü bir formu” olarak tanımlamaktadır.

Otto yayınları tarafından din psikolojisi bilim dalına ait kavramların tanımlanması amacıyla 100, 200 ve 300 kavramdan oluşmak üzere *kavram haritaları* adı altında sözlük çalışmaları Doç. Dr. Muhammed Kızılgöçer’in kalemiyle gerçekleştirilmiştir. Her kitapta kavram seçimi farklılaşmakta ve anlatım derinleşmektedir. Bu kapsamda incelenen kitaptaki tanımlamalar yaklaşık 200 kelime ile sınırlı tutulmaya çalışılmıştır. *Din Psikolojisinin 300’ü* kitabı din ve psikoloji kavramlarının tanımlanmasıyla başlamaktadır. Sözlük özelliğine bağlı olarak kitabın başında alfabetik dizin sunulmuştur. Ayrıca kitabın sonunda bu esere ilişkin ve tüm seriye ait kelime bulutları yer almaktadır (s. 342). Sözlük çalışmalarında harf sırasına göre bir tanımlama yoluna gidilirken incelenen kitapta boyut/kuram, anlam niteliği (özselsel/işlevsel vb.) veya kaynak literatür (psikoloji/teoloji vb.) bütünlüğüne dikkat edilerek tanımlama yapılmıştır.

Kavramların seçimine özellikle dikkat edilmiştir. Serinin ilk kitabındaki kavramların odak noktasını; dindarlığın boyutları, dinî gelişim, din psikolojisinin ilişkili olduğu alanlar, değerler, dinin insan üzerindeki etkilerine dair kavramlar oluşturmaktadır (Yüksel, 2020: 241). Serinin ikinci kitabındaki kavramların odak noktasını; psikolojik yaklaşımlar, araştırma yöntemleri, dindarlığın boyutları, gelişim teorileri, kişilik bozuklukları ve inanç türlerine ilişkin kavramlar oluşturmaktadır (Yüksel, 2021: 244). Serinin üçüncü kitabında ise Batılı ve İslami din psikologları, İlm’ün Nefs, dini gelişim teorileri, manevi danışmanlık ve rehberlik, kişilik kavramları oluşturmaktadır (Şekil-1). Bu kapsamda *Din Psikolojisinin 100’ü* kitabının teoloji alanında öğrenim gören lisans öğrencilerine ve alana ilgi duyan herkese hitap ettiği (Yüksel, 2020: 242); *Din Psikolojisinin 200’ü* kitabının din psikolojisi ve psikoloji alanında kendisini yetiştirmek isteyen lisans ve bu alanlarda öğrenim gören lisansüstü öğrencilerine hitap ettiği (Yüksel, 2021: 244); *Din Psikolojisinin 300’ü* kitabının din psikolojisi ve psikoloji alanlarında akademik anlamda araştırma yapan ve alanın günceline hâkim olmak isteyen doktora öğrencisi, araştırma görevlisi vb. hitap ettiği değerlendirilebilir.

Şekil-1:

Kitapta tanımlanan kavramlara ilişkin kelime bulutu

MAXQDA 2020 (20.3.0 sürümü) programında yapılan sözcük frekansı analizinde “din, psikoloji/k, gelişim, bilişsel, dini danışmanlık” kelimelerinin sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir. Serinin ilk kitabında din psikolojisinin temel kavramları üzerinde; ikinci kitabında özellikle psikolojik kavramlar ve bilimsel araştırma yöntemlerine dair kavramlar üzerinde; *Din Psikolojisinin 300’ü* kitabında ise din psikolojisinin geçmişi ve geleceğine odaklanılarak hem İslam medeniyetinin alana ilişkin kavramları hem de özellikle alanda son süreçte artan bir ivmeyle gelişen manevi danışmanlık ve rehberlik gibi alanın yeni kavramları tanımlanarak kapsayıcı bir tutum sergilenmiştir.

Din Psikolojisinin 300’ü kitabında, son süreçte alanda kullanılan güncel kavramlar ile alanın gelecekte yönelebileceği konulara ilişkin kavramların seçilmeye çalışıldığı aktarılmıştır. Bu kapsamda kavramların seçiminin uygunluğuyla alakalı son dönemde (2016-2019 yılları arasında) yurt içi hakemli dergilerde yayınlanan din psikolojisi çalışmaları (Horozcu & Güneş, 2020), din psikolojisi alanında 2012-2018 yılları arasında Türkiye’de yapılan lisansüstü tezler (Gencer, 2020) ve Türkiye’de 2016-2019 yılları (Kasım ayı dâhil) arasında din psikolojisi alanında yapılan kitap çalışmaları (Uysal, 2020) ile *Din Psikolojisinin 300’ü* kitabında yer alan kavramlar MAXQDA 2020 programında analiz edilmiştir. Kod frekanslarının oluşturulan belgeler arasındaki dağılımını göstermek amacıyla kod matris tarayıcısından faydalanılmıştır. Bu kapsamda yukarıda belirtilen üç kitap bölümünde yer alan makale (172 kod), tez (214 kod) ve kitapların (54 kod) yazarlarca yapılan sınıflandırması esas alınarak

kodlar oluşturulmuş, *Din Psikolojisinin 300'ü* kitabında yer alan kavramlar da ilgili kodlarla ilişkilendirilmiştir. Kitapta yer alan (300) kavramın tamamı, analiz görselleri üzerinde eşleşen konulara daha fazla dikkat çekilmesi amacıyla *diğer konular* kodları içerisine dâhil edilmemiştir. Zira kitapta yer alan ve kod verilmeyen her kavram din psikolojisi alanında bir boşluğu doldurmaktadır.

Tablo-1:

Son dönemde yapılan makale çalışmaları ile *Din Psikolojisinin 300'ü* kitabı kavramlarına ilişkin matrisler

Kod Sistemi	son dönemde (2016-2019 yılları arasında) yurt içi hakemli dergi	Din Psikolojisinin 300'ü	TOPLAM
▼ makale			0
• ibadet psikolojisi	■		9
• inanç psikolojisi	■	■	15
• manevyat/spiritualite	■	■	7
• dini başa çıkma	■	■	12
• Allah tasavvuru	■	■	6
• olumlu psikolojik durum	■	■	28
• olumsuz psikolojik durum	■	■	27
• yaşam doyumu/hayat memnuniyeti	■	■	8
• olumlu-olumsuz kişilik özellikleri	■	■	9
• değer ve erdem	■	■	21
• dini-mistik tecrübe	■	■	11
• manevi danışmanlık ve rehberlik	■	■	32
• aile çalışmaları	■	■	12
• dini gelişim	■	■	25
• dini sosyal psikoloji	■	■	15
• ölçek geliştirme	■	■	11
• diğer konular	■	■	16
Σ TOPLAM	172	92	264

Tablo-2:

Son dönemde yapılan tez çalışmaları ile *Din Psikolojisinin 300'ü* kitabı kavramlarına ilişkin matrisler

Kod Sistemi	din psikolojisi alanında 2012-2018 yılları arasında Türkiye'de	Din Psikolojisinin 300'ü	TOPLAM
▼ tez			0
• diğer çalışmalar	■	■	5
• dini şüphe, din değiştirme	■	■	3
• tasavvur ve algı	■	■	16
• halk inanışları, dini tecrübe, batıl inançlar	■	■	20
• ruh sağlığı, dini danışmanlık	■	■	24
• İslami kavramlar ve kur'anla ilgili çalışmalar	■	■	31
• benlik-kişilik, dini gelişim	■	■	29
• teoriler, teorisyenler ve biyografik çalışmalar	■	■	66
• dini başa çıkma	■	■	21
• din, dindarlık, dini tutum, dini duygu ve manevyat	■	■	31
• travmatik olaylar, olumsuz duygu-durumlar	■	■	37
• sosyal psikoloji, sosyal yapı ve kurumlar	■	■	35
• pozitif psikoloji, olumlu duygular-değerler	■	■	48
Σ TOPLAM	214	152	366

Tablo-3:

Son dönemde yapılan kitap çalışmaları ile *Din Psikolojisinin 300'ü* kitabı kavramlarına ilişkin matrisler

Kod Sistemi	Türkiye'de 2016-2019 yılları (Kasım ayı dahil) arasında din psi	Din Psikolojisinin 300'ü	TOPLAM
kitap			0
diğer konular			0
ölüm-ölüm eşjü deneyimi			3
din-psikoloji-mitoloji			1
islamofobi			1
psikolojik din kuramları			1
başlanma kuramı-Allah tasavvuru			3
bağımlılık			2
islam psikolojisi			40
din-değerler-sağlık-manevi danışmanlık ve rehberlik			43
dezavantajlı gruplar			10
kısalık ve din			6
dindarlık-dini gruplar			20
dini başa çıkma-trauma			7
dini inanç-dini dönüşüm			7
tasavuf-mistisizm-mistik tecrübe			23
din psikolojisi			8
TOPLAM	54	123	177

Son dönemde din psikolojisi alanında yayınlanan makale, tez ve kitap çalışmalarının konuları dikkate alındığında manevi danışmanlık ve rehberlik, İslami kavramlar (İslam psikolojisi), teori ve biyografik çalışmalar, olumlu/olumsuz psikolojik durumlar, aile çalışmaları, değerler/erdemler konularıyla *Din Psikolojisinin 300'ü* kitabı kavramlarının benzerlik gösterdiği Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te görülmektedir.

Kitap incelendiğinde oldukça az yazım yanlısının bulunduğu görülmektedir. Kitabın sonraki muhtemel baskıları için yazara yardımcı olması açısından yazım yanlılarına dikkat çekilmektedir. Transaksiyonel analiz kavramı tanımlanırken kurmasını yerine kurmasına, proaktivite kavramı tanımlanırken değerleri yerine değerlere ifadeleri kullanılması örnek olarak gösterilebilmektedir.

Kaynaklar

Düzgüner, S. (2017). Dini psikoloji ve İslam psikolojisi bağlamında din psikolojisini yeniden düşünmek. *İslami İlimler Dergisi*, 12(3), 133-163.

Gencer, N. (2020). Din psikolojisi alanında Türkiye'de yapılan lisansüstü tezler (2012-2018) üzerine bir değerlendirme. [çinde] *Din Psikolojisi Güncel Durum Analizi*. (ss. 69-96). ed. Yahya Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Horozcu, Ü. & Güneş, A. C. (2020). Son dönemde yurt içi hakemli dergilerde yayımlanan din psikolojisi çalışmalarının incelenmesi: Bir betimsel analiz çalışması. [çinde] *Din Psikolojisi Güncel Durum Analizi*. (ss. 23-68). ed. Y. Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Turan, Y. (ed). (2020). *Din psikolojisi güncel durum analizi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Uysal, S. (2020). Türkiye ve ABD’de 2016-2019 yılları arasında din psikolojisi alanında yapılan kitap çalışmaları üzerine bir inceleme. [içinde] *Din Psikolojisi Güncel Durum Analizi*. (ss. 97-134). ed. Y. Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yüksel, A. (2020). Din psikolojisinin 100’ü. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 2, 237-243.

Yüksel, A. (2021). Din psikolojisinin 200’ü. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 3, 241-252.